

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) Advies voor het Vooruitgangsverslag 2007 over de Lissabonstrategie – uitvoering van het Nationale hervormingsprogramma van België

- **Gevraagd door de Eerste minister**
- **Goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de FRDO via schriftelijke procedure**
- **Vorbereid door de werkgroep Strategieën voor duurzame ontwikkeling**
- **De oorspronkelijke taal van dit advies is het Nederlands**

Inhoud

Krachtlijnen van het advies p 2

Situering van het advies p 2

Evaluatie van het Vooruitgangsverslag 2006 en suggesties voor het Vooruitgangsverslag 2007 p 4

- *Een Nationaal Hervormingsprogramma in een duurzame-ontwikkelingskader p 5*
- *Naar een duurzaam gebruik van energie en hulpbronnen p 6*
- *Goed bestuur, essentieel voor duurzame ontwikkeling p 8*

Innovatie in een kader van duurzame productie en consumptie

- *Algemeen p 8*
- *Eco-innovatie p 9*
- *Het nationale « Environmental Technology Action Plan » p 11*

Bijlagen p 13

Krachtlijnen van het advies

De FRDO vraagt dat het vooruitgangsverslag 2007 van België over de Lissabonstrategie:

- Opgesteld wordt door een breed gamma actoren, die de drie dimensies van de Lissabonstrategie vertegenwoordigen – inclusief Leefmilieu
- Expliciet verwijst naar en een band legt met de beleidsprocessen op het vlak van duurzame ontwikkeling in ons land (o.a. de nationale strategie duurzame ontwikkeling)
- Verslag uitbrengt over de vorderingen inzake de “nationale strategie voor de promotie van duurzame productie- en consumptiepatronen”
- Een stand van zaken biedt over het “nationaal actieplan voor groene openbare aankopen” en/of vermeldt hoe ons land zijn zwakke positie op het vlak van duurzame overheidsaankopen kan verbeteren
- Weergeeft wat de kansen en de risico’s zijn op het vlak van groene fiscaliteit in ons land
- Aandacht besteedt aan de duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB) als instrument voor de integratie van de economische, sociale en ecologische doelstellingen van de Lissabon-strategie
- Dieper ingaat op het innovatiebeleid van ons land
- In dit kader uitgebreid rapporteert over het nationale “Environmental Technology Action Plan” (ETAP)
- Een overkoepelende en geïntegreerde aanpak van eco-innovatie in ons land bepleit, als antwoord op de maatschappelijke uitdagingen die zich stellen, en een Commissie van overheden en actoren in het leven roept om dit vorm te geven
- Hierbij zowel aandacht besteedt aan een beleid om het aanbod te stimuleren (o.a. via financiering van onderzoek & ontwikkeling en van marktintroductie van innovatieve producten) als om de vraag te bevorderen.

Situering van het advies

[a] De Lissabon-strategie, aangenomen in maart 2000, heeft tot doel de Europese Unie tegen 2010 om te vormen tot een competitieve en dynamische kenniseconomie, die economische groei koppelt aan meer en betere banen, sociale samenhang en ecologische leefbaarheid. De strategie is in 2005 herzien, waarbij prioriteiten en een nieuwe “governance” vastgelegd werden. In dit licht keurde de Europese Raad 24 “geïntegreerde richtsnoeren voor groei en werkgelegenheid” (2005-2008) goed¹ die niet alleen vorm geven aan het communautaire Lissabon-programma, maar ook aan de nationale aanpak. De lidstaten dienen voortaan immers de richtsnoeren te vertalen in nationale hervormingsprogramma’s (NHP) met een looptijd van drie jaar.

[b] Voor het opstellen van het Belgische NHP, gepubliceerd in november 2005², werkten de federale overheid en de regeringen van Gewesten en Gemeenschappen samen. Ook de *stakeholders* werden bij de opmaak van het NHP geraadpleegd: zo bracht de FRDO in augustus 2005 een advies hierover uit.³ In de nieuwe Lissabon-procedure brengen de lidstaten ook jaarlijks verslag uit over de implementatie van hun NHP. Dit gebeurde voor de

¹ Europese Raad van Brussel 16 en 17 juni 2005, Conclusies van het Voorzitterschap, 10255/05 bijlage II

² Gepubliceerd op de federale portaalsite

http://www.belgium.be/eportal/ShowDoc/chancellery/imported_content/pdf/lissabon_strategie_NL.pdf?contentHome=entapp.BEA_personalization.eGovWebCacheDocumentManager.nl

³ Zie advies FRDO 2005a07 “Advies over het Nationale Hervormingsprogramma voor de omzetting van de “Geïntegreerde richtsnoeren voor groei en werkgelegenheid 2005-2008” “

eerste maal in de herfst van 2006.⁴ Ook voor de opmaak van het vooruitgangsverslag voor België werd het advies gevraagd van de FRDO.⁵

- [c] Eind 2007 zullen de lidstaten hun tweede vooruitgangsverslag over het NHP publiceren, en zo de eerste cyclus van de nieuwe Lissabon-benadering afronden.⁶ De Europese lentetop van afgelopen jaar vroeg de lidstaten in hun vooruitgangsverslag aandacht te besteden aan vier specifieke domeinen: investeren in kennis en innovatie, het ondernemersklimaat, jobcreatie en energiebeleid. Naast deze algemene aandachtspunten dienen de lidstaten in hun rapportering ook rekening te houden met de evaluatie van hun specifieke NHP en de vooruitgang ervan door de Commissie.⁷
- [d] Voor de opmaak van het tweede vooruitgangsverslag vroeg de Eerste minister opnieuw een advies van de FRDO, via een brief van de Kanselarij dd 14 juni 2007. In zijn advies herhaalt de raad eerst enkele aandachtspunten uit zijn vermelde adviezen over het NHP. Daarna gaat de FRDO nader in op één van de specifieke domeinen die de Europese Raad als prioritair aanduidde, namelijk investeren in kennis en innovatie, en dit vanuit een duurzame-ontwikkelingsperspectief. De FRDO wijst er op dat hij een ander prioritair domein, namelijk het energiebeleid, reeds in verschillende adviezen heeft behandeld, vaak in relatie met het klimaatbeleid⁸. Aan het mobiliteitsaspect besteedde de raad recent nog aandacht in zijn advies over ont koppeling.⁹ Voor specifiek socio-economische thema's in het NHP verwijst de FRDO naar het advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad.¹⁰

Evaluatie van het vooruitgangsverslag 2006 en suggesties voor het vooruitgangsverslag 2007

- [1] De FRDO meent dat de Lissabon-strategie van groot belang is voor de toekomst van de Europese Unie en ons land, en dat deze strategie kan bijdragen tot de evolutie naar een kenniseconomie waarin welvaart samengaat met levens- en milieukwaliteit. Om deze doelstelling te realiseren, dient de Lissabon-aanpak duidelijk in het kader van duurzame ontwikkeling geplaatst te worden. Bij de herziening van de Lissabon-strategie stelde de Europese Commissie in dit verband: *“Groei en werkgelegenheid centraal stellen gaat hand in hand met het nastreven van doelstellingen op sociaal en milieugebied. De Lissabon-strategie is een essentieel onderdeel van de overkoepelende doelstelling van duurzame*

⁴ Europese Raad van Brussel, 23 en 24 maart 2006, Conclusies van het Voorzitterschap, 7775/06, § 15. Het vooruitgangsverslag voor België werd gepubliceerd in oktober 2006: zie www.be2010.eu

⁵ Gepubliceerd in juni 2006: “Advies voor het Vooruitgangsverslag over de Lissabonstrategie – uitvoering van het Nationale hervormingsprogramma van België”

⁶ Volgend jaar zal onder het Sloveense voorzitterschap van de EU een nieuwe driejaarcyclus starten, op basis van een evaluatie van de Commissie en herziene geïntegreerde richtsnoeren

⁷ De evaluatie door de Commissie van de NHP van de verschillende lidstaten is te vinden op http://ec.europa.eu/growthandjobs/annual-report-1206_en.htm

⁸ Zie o.a. FRDO 2007a02 “Advies over het voorlopige rapport van de Commissie Energie 2030”, 2005a08 “Derde advies inzake een strategie ter voorkoming van klimaatveranderingen na 2012: Belgisch luik in het Europese kader”, 2005a03 “Tweede advies inzake een mondiale strategie ter voorkoming van klimaatveranderingen na 2012”, 2004a10 “Advies inzake het voorstel voor een Europese richtlijn betreffende de energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten”, 2003a06 “Kaderadvies over de hinderpalen voor de invoering van de maatregelen ter vermindering van de uitstoot van broeikasgassen die economisch rendabel zijn (“no regret” maatregelen)”. Alle adviezen van de FRDO zijn te raadplegen op <http://www.frdo.be/nl/pubnl/adviezen/adviezen.htm>

⁹ FRDO 2007a09 van 22 juni 2007: “Advies over de ont koppeling van groei en hulpbronnengebruik/milieudruk in België”

¹⁰ Deze raden publiceerden op 17 juli jl hun advies over het NHP: CRB 2007-820 NAR 1616, zie <http://www.cnt-nar.be/ADVIES/advies-1616.pdf>

ontwikkeling die in het Verdrag beschreven wordt: de welvaart en levensomstandigheden voor deze en toekomstige generaties op duurzame wijze verbeteren.”¹¹

- [2] De FRDO meent evenwel dat het Nationale Hervormingsprogramma en het vooruitgangverslag van België nog te weinig verbonden worden met de beleidsprocessen op het vlak van duurzame ontwikkeling in ons land (bv. de federale plannen Duurzame Ontwikkeling, de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling of de initiatieven van de regio's op dit vlak). Dit terwijl in die beleidsprocessen onderwerpen behandeld worden die ook in het NHP aan bod komen (vergrijzing, onderzoek en ontwikkeling, mobiliteit, mondialisering, werkgelegenheid, armoede, duurzaam gebruik van hulpbronnen, milieubescherming, volksgezondheid).
- [3] De FRDO vindt dat de overheden op die manier een kans missen om tot een meer geïntegreerd en performant beleid te komen. Het probleem stelt zich trouwens reeds op Europees vlak. In theorie zijn de Lissabonstrategie en de Europese Strategie Duurzame Ontwikkeling (EUSDS) complementaire benaderingen¹², die gebruik maken van verschillende instrumenten en verschillende tijdspaden.”¹³ Die positieve beleidsintentie is evenwel slechts ten dele een beleidsrealiteit in de EU, stelde de FRDO in zijn twee adviezen over de herziening van de EUSDS.¹⁴ Het Lissabonproces en de EUSDS functioneren in de praktijk te vaak onafhankelijk van elkaar, zowel op het niveau van de Commissie als van de Raad: *“Er is te weinig aandacht voor de mogelijke synergieën tussen beide benaderingen, en er wordt zelden melding gemaakt van bestaande en potentiële spanningsvelden tussen de EUSDS- en de Lissabon-strategie. De beleidskeuzes en afwegingen (“trade-offs”) die op dit vlak gemaakt worden, zijn vaak onduidelijk en weinig transparant”*.¹⁵

Een Nationaal Hervormingsprogramma in een duurzame-ontwikkelingskader

- [4] De FRDO vraagt dan ook om in het NHP meer aandacht te besteden aan de specifieke beleidsprocessen op het vlak van duurzame ontwikkeling in ons land, zowel op federaal als op regionaal niveau. Gezien het NHP een nationaal initiatief is, dient de ontwikkeling van het programma afgestemd te worden met de uitbouw van de nationale strategie duurzame ontwikkeling (NSDO). De FRDO bracht eind mei 2005 advies uit over de ontwerp-kadertekst voor een NSDO in ons land¹⁶, en stelde daarin reeds dat de NSDO ook voor de Lissabon-strategie en de NHP *“een beleidskader moet bieden, en de inspanningen voor economische groei situeren in een context van duurzame ontwikkeling. De uiteindelijke doelstelling is te komen tot een maatschappij die zowel economisch, sociaal als ecologisch performant is, met een “eco-efficiënte” economie.”*¹⁷

¹¹ “Lenterapport” 2005 van de Commissie: COM (2005)24 van 2/2/2005 “Mededeling aan de Europese Voorjaarsraad : Samen werken aan werkgelegenheid en groei – een nieuwe start voor de Lissabon-strategie”, p 5

¹² Zo stelde de Europese Raad van Brussel van 15/16 juni 2006: *“The EU SDS and the Lisbon Strategy for growth and jobs complement each other. (...) The EU SDS forms the overall framework within which the Lisbon Strategy, with its renewed focus on growth and jobs, provides the motor of a more dynamic economy. These two strategies recognise that economic, social and environmental objectives can reinforce each other and they should therefore advance together”* (raad Doc 10117/06)

¹³ COM (2005)24 van 2/2/2005 “Mededeling aan de Europese Voorjaarsraad : Samen werken aan werkgelegenheid en groei – een nieuwe start voor de Lissabon-strategie”, p 5

¹⁴ FRDO 2004a09 en FRDO 2006a06

¹⁵ FRDO 2006a06 van 5 mei 2006 § 3. In zijn adviezen 2005a07 (§8) en 2004a09 (§ 16) gaf de raad enkele voorbeelden van dergelijke spanningsvelden: *“in de transportsector bijvoorbeeld tussen de doelstelling van een duurzame mobiliteit (Göteborg) en bepaalde geplande investeringen in het Europese wegennetwerk (Lissabon); in de landbouw tussen de competitiviteit vergroten en onze markten onbepert openstellen voor producten uit het Zuiden; in de industrie tussen de groei van energie-intensieve sectoren en de beperking van broeikasgasemissies.”*

¹⁶ FRDO 2005a02

¹⁷ FRDO 2005a02 § 8

- [5] Om die doelstelling te bereiken, is een langetermijnbeleid nodig gericht op duurzame productie en consumptie, om economische groei te ontkoppelen van natuurlijke hulpbronnenverbruik en milieudruk.¹⁸ In dit verband meent de FRDO dat het NHP ontkoppeling expliciet als strategisch objectief dient te vermelden, zoals dit bijvoorbeeld het geval is in het tweede federaal plan duurzame ontwikkeling en in het Pact van Vilvoorde op Vlaams niveau¹⁹. Hierbij dient onderstreept dat, indien goed uitgewerkt, “ecologische en sociale” bekommernissen als rationeel energie- en grondstoffengebruik of de bescherming van milieu en volksgezondheid niet per se een rem, maar integendeel een stimulans kunnen vormen voor “sociaal-economische” doelstellingen als groei, competitiviteit, werkgelegenheid en het begrotingsevenwicht.²⁰
- [6] Die geïntegreerde benadering van economische, sociale en milieubekommernissen vormt in principe een onderdeel van de Lissabonstrategie, maar komt vaak nog te weinig tot uiting in de beleidspraktijk. In één van de prioritaire Lissabon-domeinen, met name het energiebeleid, werd vorig jaar evenwel een stap in de goede richting gezet: in de voorstellen van de Commissie en de conclusies van de Raad over een Europese energiepolitiek bekijkt men de Lissabon- en duurzame-ontwikkelingsobjectieven in eenzelfde beleidskader. Doel is tot een energiebeleid te komen dat “*in een uitgebalanceerde vorm de drie doelstellingen voorzieningscontinuïteit, concurrentievermogen en milieuduurzaamheid verwezenlijkt.*”²¹ Ook op het vlak van het industriële beleid in de EU is er recent een evolutie naar een dergelijke geïntegreerde visie, waarbij een “*sustainable industrial policy*” aangekondigd wordt, met als doel “*to turn potential challenges into opportunities for EU industry, in order to lead the transition towards a low carbon and resource efficient economy.*”²²
- [7] Een dergelijke integratie zou ook het uitgangspunt moeten vormen in de andere domeinen van de Lissabon-strategie, zowel in de communautaire aanpak als in de nationale vertaling ervan. In het Belgische NHP is dat vooralsnog te weinig het geval. Het programma en de het vooruitgangsverslag erover verwijst slechts in de marge naar het duurzaam gebruik van hulpbronnen en synergieën tussen milieubescherming en groei, en vermeldt enkel algemene en reeds bestaande actiepunten op dit vlak.²³

¹⁸ De FRDO publiceerde twee adviezen over een dergelijke ontkoppelingsstrategie : FRDO 2006a01 “Advies over de thematische strategie natuurlijke hulpbronnen van de Europese Unie” en FRDO 2007a09 “Advies over de ontkoppeling van groei en hulpbronnengebruik/milieudruk in België”

¹⁹ Pact van Vilvoorde doelstelling 17: “*In 2010 hoort Vlaanderen tot de topregio’s inzake eco-efficiëntie. Vlaanderen heeft hierdoor een verregaande ontkoppeling gerealiseerd tussen economische groei enerzijds en milieu-impact, materiaal- en energiegebruik anderzijds.*”

²⁰ Cf het recente advies van de FRDO 2007a07: “Evaluatie van en aanbevelingen voor het duurzame-ontwikkelingsbeleid van de federale regering” § 14 en FRDO 2005a07 “Advies over het Nationale Hervormingsprogramma voor de omzetting van de “Geïntegreerde richtsnoeren voor groei en werkgelegenheid 2005-2008” § 20

²¹ Europese Raad van 23/24 maart 2006, Conclusies van het voorzitterschap 7775/06 § 44. Ook geciteerd in FRDO 2006a06 § 5. Zie hier ook COM(2007)1 van 10 januari 2007 “Een energiebeleid voor Europa”: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/com/2007/com2007_0001nl01.pdf

²² Zie COM(2007) 374 van 4 juli 2007: “Mid-term review of industrial policy A contribution to the EU’s Growth and Jobs Strategy”, bekrachtigd door de Informal Competitiveness Minister Meeting (SME and Industry) Lisbon, 20th and 21st July 2007: http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/242617DD-ECC4-4B20-A0CC-24BB95B793F0/0/Conclusoes_competitividade_EN.pdf,

²³ Cf inleiding spoor 6 en 2.5. van het NHP en het vooruitgangsrapport 2006. Zo werd de doelstelling van een jaarlijkse algemene toename van energie-efficiëntie van 1% in een FRDO-advies als een *relatieve minimumwaarde* omschreven: “*de FRDO denkt dat het mogelijk is om nog ambitieuzere streefwaarden te bepalen en tegelijk de drie pijlers van de duurzame ontwikkeling te respecteren en rekening te houden met de verschillende potentiële van de Lidstaten.*” (FRDO 2004a10- “Advies inzake het voorstel voor een Europese richtlijn betreffende de energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten”, § 20)

Naar een duurzaam gebruik van energie en hulpbronnen

- [8] Het NHP vermeldt inderdaad vooral bestaande acties op economisch, sociaal en milieuvlak in de regio's en op federaal niveau. Hoewel die acties relevant en nuttig zijn, blijft het bij een inventaris van bestaande maatregelen. Er ontbreekt vaak een ambitieuze, proactieve visie op dit vlak, met een perspectief op lange termijn en een vertaling daarvan in streefcijfers en een overkoepelend actieplan. Zo zou het volgende NHP bijvoorbeeld aandacht moeten besteden aan hoe ons land tegemoet zal komen aan de Europese doelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie.²⁴ Vooral wat elektriciteitsopwekking uit duurzame energiebronnen betreft, is een inhaalbeweging nodig in ons land.²⁵
- [9] De FRDO vraagt in het volgende NHP concreet in te gaan op dit thema, en ook het thema van de energie-efficiëntie in de bouw- en woningsector, de industrie en het transport verder uit te diepen. Ook hier dient duidelijk vermeld hoe ons land zich zal inschakelen in de nieuwe Europese doelstellingen terzake (20% minder verbruik tegen 2020)²⁶. Verder verwacht de raad in het vooruitgangsverslag 2007 een verslag over de vorderingen inzake de - in het vorige vooruitgangsverslag aangekondigde - "nationale strategie voor de promotie van duurzame productie- en consumptiepatronen" en het "nationaal actieplan voor groene openbare aankopen".²⁷ De FRDO meent dat het hier om nuttige initiatieven gaat, en vraagt in het vooruitgangsverslag voldoende aandacht te besteden aan de inhoud en implementatie ervan.
- [10] Dit is des te belangrijker omdat op Europees niveau aan een beleid op dit vlak gewerkt wordt. Zo vermeldt de nieuwe EUSDS als doelstelling dat tegen 2010 het EU-gemiddelde van "green public procurement" overeenkomt met dat van de best presterende lidstaten vandaag (2006)²⁸. Ook hier zal in ons land een inhaalbeweging nodig zijn. In een onderzoek, in 2006 uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie, prijkt België immers op de laatste plaats wat betreft de verduurzaming van overheidsaankopen. In minder dan 10% van de onderzochte aanbestedingen was sprake van duurzaamheidscriteria (in andere Europese landen lag dit tussen bijna 20 en ruim 60%). Dit terwijl overheidsuitgaven in ons land 14% vertegenwoordigen van het bruto binnenlands product, of een totale marktwaarde van 33 miljard euro. Deze middelen kunnen, indien doelgericht ingezet, een hefboomeffect hebben op de economie, eco-innovatie stimuleren en duurzame producten op de markt brengen.
- [11] Wat duurzame consumptie en productie betreft, werd een EU-actieplan reeds tijdens de Lentetop van vorig jaar aangekondigd.²⁹ De Commissie organiseert daartoe momenteel

²⁴ Zie Conclusies voorzitterschap – Europese Raad van 8/9 maart 2007, bijlage I: aandeel van 20 % hernieuwbare energiebronnen in de totale energieconsumptie tegen 2020. Deze raad legde ook een bindende minimumdoelstelling voor alle lidstaten vast van 10 % aandeel biobrandstoffen in het totale brandstofgebruik van transport tegen 2020:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf

²⁵ Zie FRDO 2007a09 Advies over de ontkoppeling van groei en hulpbronnengebruik/ milieudruk in België § 9

²⁶ Zie o.a. COM(2006)545 van 19 oktober 2006 "Actieplan voor energie-efficiëntie – het potentieel realiseren" en Conclusies voorzitterschap – Europese Raad van 8/9 maart 2007, bijlage I

²⁷ Ook "Nationaal Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten" genoemd. Dit plan werd ontwikkeld door een werkgroep "Duurzame Overheidsopdrachten" van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) en de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO, zie rapport 2006 van de ICDO, 2.1.3). Openbare aanbestedingen kunnen een belangrijke stimulans vormen voor een duurzamer consumptie en productie, en bijdragen tot de marktintroductie van innovatieve producten

²⁸ Zie <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st10/st10117.en06.pdf>, p 12

²⁹ Cf Europese Raad Brussel 23/24 maart 2006, Conclusies voorzitterschap § 76 en DG Milieu Commissie: http://ec.europa.eu/environment/eussd/escp_en.htm

een openbare raadpleging “on Sustainable Consumption and Production and Sustainable Industrial Policy”³⁰. In ons land verwees actie 16 van het tweede federaal plan duurzame ontwikkeling 2004-2008 reeds naar een nationale strategie voor de productie en consumptie van duurzame producten³¹, en koppelde dit onder meer aan actie 22 “De juiste prijs”, waarin een betere verrekening van externe kosten (zowel economische, milieu- als sociale kosten) in de prijs van producten bepleit wordt.

- [12] Het fiscale instrument kan hierbij in sommige domeinen een rol spelen. Het Belgische NHP wees hier reeds op in het hoofdstuk over duurzaam gebruik van hulpbronnen en synergieën tussen milieubescherming en groei: de overheden streven ernaar “*de fiscaliteit zodanig te moduleren dat de graad van internalisatie van externe kosten verbetert*”.³² De FRDO wees er reeds vroeger op dat “*Fiscaliteit een belangrijk instrument is binnen een mix van beleidsmiddelen, dat moet kunnen worden ingezet om de ontkoppeling te realiseren die cruciaal is voor een duurzame ontwikkeling*”.³³
- [13] Ons land maakt, in vergelijking met sommige andere Europese lidstaten, weinig gebruik van milieufiscaliteit³⁴, en onder meer de OESO vraagt in zijn Environmental Policy Review 2007 voor ons land om meer aandacht te schenken aan dit instrument.³⁵ De FRDO meent dat het Vooruitgangsverslag 2007 zou kunnen weergeven wat de kansen en de risico’s zijn op het vlak van groene fiscaliteit in ons land. De raad verklaarde zich recent bereid om mee te denken over de mogelijkheid tot invoering van een vorm van groene fiscaliteit en de randvoorwaarden hierbij.³⁶

Goed bestuur, essentieel voor duurzame ontwikkeling

- [14] In § 3 van dit advies pleitte de FRDO reeds voor een geïntegreerd beleid, waarbij de “Lissabon” en “duurzame-ontwikkelings”-benadering beter op elkaar afgestemd worden. De raad wees er reeds in verschillende adviezen op dat effectbeoordelingen of *impact assessments* hierbij een belangrijk hulpmiddel vormen om de sociale, economische en ecologische aspecten van een beleidsvraagstuk af te wegen.³⁷ Effectbeoordelingen dragen immers niet alleen bij tot het kwalitatief en kwantitatief onderbouwen van het beleid, maar ook tot de integratie ervan, en dus tot het transversale karakter van duurzame ontwikkeling.
- [15] In dit licht waardeerde de FRDO dat de vorige federale regering met een procedure van duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB) van start is gegaan. De raad drong hierbij aan op een maximale transparantie van de DOEB-procedure, bijvoorbeeld via een

³⁰ Zie

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1215&type=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

³¹ In § 31610, zie <http://www.poddo.be/uploads/documentenbank/8c175b463cfd438f5af1691eec02d7b8.pdf>

³² NHP o.c. 2.5 (p 45)

³³ FRDO 2007a09 § 45, FRDO 2007a07 § 37, FRDO 2004a04 (12/05/2004) § 66 en FRDO 2004a09 (29/10/2004) § 73, zie ook FRDO 2002a07 § 44, FRDO 2001a08 § 25, FRDO 2001a09 § 23, FRDO 2003a04 § 35, FRDO 2005a01 § 34 en 35

³⁴ Voor een vergelijkend rapport van Eurostat en de Europese Commissie (mei 2006): zie http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-06-001/EN/KS-DU-06-001-EN.PDF

³⁵ Zie OESO-website:

http://www.oecd.org/document/61/0,3343,en_2649_37465_38168061_1_1_1_37465,00.html

³⁶ Zie FRDO 2007a07 § 37 en FRDO 2007a09 § 46. De FRDO definieerde reeds een aantal randvoorwaarden voor de invoering van milieu- en energiebelastingen in zijn advies over energiefiscaliteit van 1999: FRDO 1999 a11 en in zijn tweede advies klimaatbeleid: FRDO 2005a03

³⁷ FRDO 2001a16 § 8, FRDO 2004a09 § 28, FRDO 2005a01 § 12, FRDO 2005a07 § 12, FRDO 2006a06 § 24, FRDO 2006a07 § 24

“website effectbeoordelingen” zoals op EU-niveau het geval is.³⁸ De DOEB, die zich nu in de eerste fase van “screening” bevindt, moet nu verder ontwikkeld worden. Na een periode van implementatie dient, zoals aangekondigd, een evaluatie van de procedure plaats te vinden, om te kunnen inschatten wat haar sterktes en eventuele zwaktes zijn.

- [16] Het NHP en zijn Vooruitgangsverslag 2006 voor België vermelden het instrument van effectbeoordeling reeds in de context van specifieke procedures als de Kafka-test op federaal en de Regularisatie-Impactanalyse (RIA) op Vlaams niveau.³⁹ De FRDO vraagt om in het Vooruitgangsverslag 2007 ook aandacht te besteden aan de mogelijkheden die de DOEB-procedure biedt, en het belang te beklemtonen van een effectbeoordeling die de economische, sociale en ecologische dimensie integreert.⁴⁰
- [17] Nog wat de *governance* betreft, en dan specifiek voor het opstellen van het Vooruitgangsverslag 2007, vraagt de FRDO dat de redactie op een meer geïntegreerde manier zou gebeuren. Volgens de website www.be2010.eu zijn bij de redactie naast de Kanselarij van de Eerste Minister op federaal niveau de FOD Financiën, het Federaal Planbureau, de FOD Economie en de FOD Werkgelegenheid betrokken. Om alle dimensies van de Lissabon-strategie beter aan bod te laten komen, zou ook de FOD Leefmilieu, veiligheid van de voedselketen en volksgezondheid een inbreng moeten hebben, en voor wat het transversale betreft, zou naast de Kanselarij ook bijvoorbeeld de ICDO een rol kunnen spelen. De FRDO waardeert trouwens dat wat het overleg met het middenveld betreft, ons land een breed gamma actoren betreft bij het NHP, via overleg met de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, de Nationale Arbeidsraad en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling.

Innovatie in een kader van duurzame productie en consumptie

Algemeen

- [18] Zoals in § d van dit advies vermeld, vormt “investeren in kennis en innovatie” een prioritair actiegebied in de nieuwe Lissabon-benadering. Innovatie is immers een belangrijke motor voor groei en een strategie op dit vlak is cruciaal voor de geïndustrialiseerde landen in het kader van de globalisering. Het is belangrijk hierbij te onderkennen dat de evolutie naar een kenniseconomie niet vanzelf zal gebeuren en dat de concurrentie op dit vlak intens is, niet enkel binnen de geïndustrialiseerde wereld maar wereldwijd. Om die reden vroeg de Europese raad de lidstaten om dit thema prioritair te behandelen in hun Vooruitgangsverslag (zie § d). België dient er dan ook in zijn Vooruitgangsverslag 2007 verder voldoende aandacht aan te besteden. In zijn Vooruitgangsverslag 2006 wees België in dit verband reeds op zijn investeringen in onderzoek en ontwikkeling, op de inspanningen om het fiscaal statuut van onderzoekers te verbeteren, de invoering van de innovatiepremie, en de subsidiëring van competentiepolen, onderzoeksprogramma's en *spin-offs*.
- [19] Ondanks de bestaande maatregelen tonen analyses van onder meer de Europese Commissie en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) aan dat ons land slechts een Europese middenmotor blijft op het vlak van innovatie⁴¹. De CRB haalt in een

³⁸ Cf FRDO 2007a07 Evaluatie van en aanbevelingen voor het duurzame-ontwikkelingsbeleid van de federale regering § 27

³⁹ Zie punt 2.2.1 “Betere regelgeving en administratieve vereenvoudiging”

⁴⁰ Onder meer de NHP van Oostenrijk, Denemarken, Finland en Zweden vermelden dit: zie http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/nrp_2005_en.pdf

⁴¹ Commissie, DG Enterprise: European Trend Chart on Innovation: Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report, Belgium 2006 zie http://trendchart.cordis.lu/reports/documents/Country_Report_Belgium_2006.pdf; CRB, “Diagnoseadvies over O&O en innovatie”, 31/5/2006, en “Technisch verslag van het secretariaat over de maximale

diagnoseadvies van 2006 een aantal knelpunten aan in verband met de innovatieprestaties van België, waaronder: de daling van de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling, de concentratie van die uitgaven in een beperkt aantal sectoren en bedrijven (voornamelijk grote en buitenlandse ondernemingen), de te geringe samenwerking en kennisoverdracht tussen bedrijven en onderzoeksinstituten, de te beperkte “verticale” en “horizontale” coördinatie van het innovatiebeleid (tussen beleidsniveaus en beleidsdomeinen), de hoge loonkost voor researchers in vergelijking met een aantal referentielanden, de zwakke octrooi-performantie (aanvraag en gebruik van patenten), een gebrekkige evaluatie van fiscale maatregelen en hun effect op de uitgaven aan O&O van de ondernemingen, een te lage ondernemersactiviteit, een “mismatch” tussen opleiding (diplomatypen) en bedrijfsnoden, en de financieringsproblematiek van “spin-offs” en andere starters.⁴²

- [20] De CRB zal op basis van deze diagnose van innovatie in België een beleidsadvies uitbrengen, “dat beleidsmaatregelen zal voorstellen die het Belgische innovatiesysteem kunnen verbeteren”. De FRDO gaat hier dan ook niet verder in op de algemene problematiek van innovatie in ons land. Wel wenst de raad vanuit zijn werking op het vlak van duurzame ontwikkeling de aandacht te vestigen op een aantal domeinen, waarin de integratie van economische, sociale en milieuaspecten specifiek aan bod komt.

Eco-innovatie

- [21] Een belangrijke component van het innovatiebeleid betreft de aandacht voor en het inspelen op nieuwe groeimarkten, opdat ons land in deze domeinen een duurzaam concurrentieel voordeel zou kunnen uitbouwen. Het gaat hier zowel om nieuwe markten in de industrie als in de dienstensector: bijvoorbeeld de medische dienstverlening, ons land als “hub” voor internationale events en diensten op het vlak van vrije tijd en levenslang leren.
- [22] Een specifieke invulling van de aandacht voor nieuwe groeimarkten betreft eco-innovatie. Men spreekt in dit verband ook van “eco-technologie” (*environmental technology*). Die begrippen worden soms verschillend ingevuld, soms als synoniemen gebruikt. In een ruime definitie kan innovatie zowel betrekking hebben op een vernieuwing van een product, van een technologie, een productieproces, of een bedrijfs-, markt-, of dienstenorganisatie, en kan men bij innovatie zowel de introductie van een nieuw idee (*invention*) als de verspreiding en invoering ervan bekijken (*diffusion/adoption*).⁴³ In die optiek slaat eco-innovatie niet alleen op een aantal specifieke sectoren en groeimarkten in het milieudomein (bv. alternatieve-energieproductie, afvalverwerking, lucht- en waterzuivering ...) maar bijvoorbeeld ook op vernieuwingen in andere sectoren die gericht zijn op een efficiënter gebruik van energie en grondstoffen. Op die manier kan innovatie bijdragen tot de

---

beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling”, 8/11/2006: <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/doc06-1450.pdf>. CRB baseert zijn analyse onder meer op studies over het concurrentievermogen van België, ontwikkeld in samenwerking met de Vlerick Leuven Gent Management School (L. Sleuwaegen e.a.): <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/compet.htm>. Ook het rapport “Onderzoek, technologie en innovatie in België : ontbrekende links” van de High Level Group 3% België (2005) biedt relevante informatie: zie http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/ind/ind07_nl.pdf

⁴² CRB, “*Diagnoseadvies over O&O en innovatie*”, 31/5/2006

⁴³ Voor een omschrijving van de begrippen “innovatie”, “eco-innovatie” en aanverwante begrippen, zie o.a. o.a. Peter Van Humbeek, “*Naar een industrieel beleid voor het milieu – technologie en innovatie als sleutel voor een duurzame welvaart*”, SERV-discussienota, november 2002, en “Sustainable innovation” Charter & Clark, Centre for Sustainable design (UK), May 2007: www.cfsd.org.uk

⁴⁴ Voor een overzicht van deze sectoren en hun groeiperspectieven, zie Ernst & Young - “Eco-industry, its size, employment, perspectives and barriers to growth in an enlarged EU” Final report to the European Commission, August 2006: http://ec.europa.eu/environment/enveco/industry_employment/pdf/ecoindustry2006_summary.pdf

ontkoppeling van groei en milieudruk/grondstoffengebruik in ons land⁴⁵, en tot de uitvoering van een klimaatbeleid.

Hierbij dient opgemerkt dat innovatieve projecten naast een economische en milieudimensie, ook een belangrijke sociale dimensie kunnen hebben (bijvoorbeeld door het beklemtonen van kwalitatieve aspecten van werkgelegenheid, arbeidsorganisatie of werkomstandigheden). Tevens kan een internationale dimensie aanwezig zijn (bijvoorbeeld door rekening te houden met de grondstoffen- en inkomensproblematiek in de landen van het Zuiden).

- [23] Onder meer vanuit de klimaat- en energieproblematiek is er de voorbije jaren zowel in de EU als in ons land meer aandacht gegroeid voor eco-innovatie. Zo definieerde in ons land de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid "Energie en Milieu voor Diensten en Verwerkende industrie" als één van zes strategische clusters die prioritair aandacht verdienen in het beleid⁴⁶, en werd binnen het Milieu Innovatie Platform een Vlaams Actieplan Milieu, Energie en Innovatie opgesteld⁴⁷. In Wallonië is innovatie een onderdeel van het actieplan "Air-Climat" en is in het kader van het Marshall-plan onder meer een programma opgestart voor onderzoek & ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen⁴⁸. De Brusselse regio definieerde Milieu als één van de drie sectoren voor innovatie. Dit zijn positieve initiatieven die een verdere uitwerking vereisen en navolging verdienen. De Europese Commissie beveelt in zijn 'Trend Chart on Innovation' in ieder geval ons land aan "to significantly boost and target R&D and innovation funding being directed towards sustainable development and eco-innovations."⁴⁹ Voor België zou immers precies de nood aan verbetering van ons milieu een belangrijke vraagimpuls moeten geven aan innovatie. Zoals het probleem van bekabeling in Finland de innovatie richting mobiele telefonie dreef, zou onze water- en luchtverontreiniging, transportcongestie ... een innovatiebeleid voor oplossingen in dit domein moeten stimuleren.
- [24] Door een dergelijk beleid zou ons land zich ook inschakelen in de Europese ontwikkelingen op dit vlak. De Raad vroeg onder het Duitse voorzitterschap aan de Commissie immers om begin 2008 een strategie bekend te maken voor het bevorderen van eco-innovatie⁵⁰. Ook in de recente review van het industriebeleid van de Unie wordt een "sustainable industrial policy" aangekondigd, gericht op het ontwikkelen van koolstofarme en energie-efficiënte producten en diensten en het bevorderen van een markt daarvoor.⁵¹ De Commissie gaf trouwens in zijn jongste mededeling aan de Europese voorjaarsraad over de uitvoering van de Lissabon-strategie aan dat de ontwikkeling in de richting van een koolstofarm energiemodel, "een grote inspanning vereist op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, en met name inzake nieuwe energietechnologieën, van zowel de overheid als de particuliere sector."⁵² In dit licht bevat het 7de kaderprogramma voor onderzoek en ontwikkeling van de EU (2007-2013) een luik "Milieu en klimaat" waarin eco-technologie aan bod komt⁵³. Er bestaan ook Europese technologieplatformen op dit vlak, en de

⁴⁵ Zie FRDO 2007a09 § 44 "Advies over de ontkoppeling van groei en hulpbronnengebruik/ milieudruk in België": de nationale *road map* in het kader van ETAP kan "een belangrijk instrument vormen voor de ontkoppelingstrategie in ons land."

⁴⁶ "Technologie en Innovatie in Vlaanderen: prioriteiten. Synthesenota en aanbevelingen" Studiereeks n° 18, november 2006 zie <http://www.vrwb.be/MFiles/VRWB18-web2.pdf>

⁴⁷ Zie <http://www.mipvlaanderen.be/public/page.asp?id=79>

⁴⁸ Zie <http://planmarshall.wallonie.be/spip/spip.php?article34>

⁴⁹ Commissie, DG Enterprise: European Trend Chart on Innovation: Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report, Belgium 2006 p 60 zie http://trendchart.cordis.lu/reports/documents/Country_Report_Belgium_2006.pdf

⁵⁰ Zie Conclusies voorzitterschap – Europese Raad van 8/9 maart 2007 § 17. Cf ook COM (2006)816 hfdst 2.4 innovatie in kader van klimaatbeleid

⁵¹ Zie COM(2007) 374 van 4 juli 2007: "Mid-term review of industrial policy - A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy", 3.3.1,5

⁵² COM(2006)816 van 12/12/2006, 2.4

⁵³ Kaderprogramma goedgekeurd door de Raad op 18 december 2006, zie http://ec.europa.eu/environment/integration/research/research_7rfp_en.htm

overheden in ons land dienen onder meer via de “collectieve centra” de deelname van Belgische bedrijven aan deze technologieplatformen te bevorderen.

Het nationale “Environmental Technology Action Plan”

- [25] Deze nieuwe ontwikkelingen kunnen het beleid van de EU inzake eco-innovatie bevorderen. Dit beleid kreeg sinds 2004 voornamelijk vorm doorheen het “Environmental Technology Action Plan” (ETAP) van de EU⁵⁴. ETAP houdt een communautaire aanpak in, maar ook de lidstaten zijn actief betrokken: zij dienen voor een nationale vertaling en uitvoering van het Plan te zorgen en hiertoe een *road map* op te stellen. Gezien ETAP een belangrijke schakel vormt tussen de Lissabon- en duurzame-ontwikkelingsbenadering, dient het Vooruitgangsverslag 2007 van ons land een uitgebreide stand van zaken te bevatten over de nationale invulling ervan.
- [26] Het Vooruitgangsverslag 2006 vermeldt over ETAP enkel dat “*een inventaris van best beschikbare technologieën werd opgesteld die aansluiten op de 28 ETAP-acties*”. Die inventaris⁵⁵ is uiteraard belangrijk, maar niet voldoende. De FRDO beklemtoont dat de nationale ETAP niet beperkt mag blijven tot een opsomming van maatregelen op de verschillende beleidsniveaus. Zowel voor ETAP, het NHP als andere “nationale” benaderingen geldt dat men in een eerste stap de bestaande inspanningen van de betrokken beleidsniveaus dient te inventariseren, maar dat de volgende stap een overkoepelende evaluatie van de beleidsresultaten moet zijn. Hierbij dient men enerzijds “goede praktijken” te identificeren die tot alle niveaus verruimd kunnen worden, en anderzijds lacunes van het beleid op de verschillende niveaus te definiëren die vanuit de bevoegdheden van andere niveaus ingevuld kunnen worden (de “*missing links*”). Op basis daarvan dient men acties te coördineren, synergieën te ontwikkelen, doelstellingen te bepalen en een stappenplan vast te leggen vanuit een synthesevisie.⁵⁶ Om tot een dergelijke nationale ETAP te komen, stelt de FRDO voor een Commissie samen te stellen met naast de betrokken overheden ook de verschillende maatschappelijke actoren. Deze Commissie dient tevens op basis van een SWOT-analyse van de Belgische eco-industrie concrete pistes te suggereren om hier in bepaalde domeinen een wereldpositie in te nemen.
- [27] De in vorige § geformuleerde vraag van de FRDO naar een geïntegreerde en overkoepelende aanpak van eco-innovatie in ons land vloeit voort uit de vaststelling dat het innovatiebeleid momenteel versnipperd verloopt, zowel “verticaal” (tussen beleidsniveaus) als “horizontaal” (tussen beleidsdomeinen).⁵⁷ De bevoegdheden in ons land rond innovatie zijn verspreid over de regio’s en de federale overheid, en om een performant innovatiebeleid te voeren is het essentieel dat het beleid van de verschillende niveaus op elkaar wordt afgestemd. Eén van de aanbevelingen van een recente studie over eco-innovatie in ons land luidt dan ook: “*In order to achieve optimal effectiveness, a coordinated approach seeking to exploit such synergies and addressing all relevant stages is*

⁵⁴ Het Environmental Technologies Action Plan (ETAP) werd goedgekeurd door de Europese lentetop van 25-26 maart 2004 op voorstel van de Commissie (COM(2004)38 van 28/1/2004). Zie ook ETAP-website Commissie: http://ec.europa.eu/environment/etap/index_en.htm

⁵⁵ ETAP National Roadmap Belgium, version October 30, 2006 is te vinden op http://ec.europa.eu/environment/etap/pdfs/roadmaps/belgium_en.pdf

⁵⁶ Zie hier FRDO 2007a07 Evaluatie van en aanbevelingen voor het duurzame-ontwikkelingsbeleid van de federale regering” § 30, FRDO 2003a09 “Advies over de verticale integratie van duurzame ontwikkeling en multilevel governance”, §5, FRDO 2006a10 “Advies van evaluatie van het Belgische klimaatbeleid: procedure-aspecten”, FRDO 2005a02 “Advies over de kadertekst van de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling” §§ 11-14

⁵⁷ Zie hier o.a. de diagnose van de CRB vermeld in § 19: “*Diagnoseadvies over O&O en innovatie*”, 31/5/2006, § 8: “De complexe institutionele structuur van België leidt tot fragmentering van het beleid (...)”

necessary. Such coordination of policy instruments should extend across institutional boundaries. This requires regular dialogue between all competent authorities”⁵⁸.

- [28] Naast beleidsintegratie kan ook een ruimere financiering de eco-innovatie in ons land bevorderen. De FRDO wees reeds in verschillende adviezen op de noodzaak onderzoek en ontwikkeling op dit vlak voldoende te ondersteunen⁵⁹. In dit verband vraagt de raad aan de regering erover te waken dat de budgetverminderingen van de voorbije jaren geen rem vormen voor de uitvoering van federale onderzoeksprogramma's als “Wetenschap voor een duurzame ontwikkeling”.⁶⁰ Wat financiering betreft, dient niet alleen aandacht te gaan naar het budget voor onderzoek en ontwikkeling, maar ook naar middelen om de marktintroductie van innovatieve producten in dit domein te bevorderen. De stap van onderzoek en ontwikkeling naar toepassing en commercialisering blijkt in ons land immers niet evident. Vooral kleine ondernemingen worden hierdoor in hun groei geremd.
- [29] Naast de “aanbod”-zijde (investeren in onderzoek...) dient ook de “vraag”-zijde voor eco-innovatieve producten en processen voldoende aan bod te komen in het beleid. Zo kan de federale overheid door zijn productbeleid eveneens de vraag naar eco-innovatie bevorderen. In dit verband herhaalt de FRDO zijn recente vraag naar een stand van zaken over de “strategie voor duurzame producten” die dit jaar uitgevoerd zou moeten worden.⁶¹
- [30] Zoals reeds in § 5 van dit advies vermeld, is immers een een langetermijnbeleid nodig gericht op duurzame productie en consumptie, om economische groei te ontkoppelen van hulpbronnenverbruik en milieudruk. Innovatie kan hier in belangrijke mate toe bijdragen. De FRDO waardeert dan ook de recente initiatieven in ons land inzake “transitiemanagement”: een participatief beleid gericht op innovatieve structurele wijzigingen van de manier waarop we in onze maatschappij behoeften invullen inzake huisvesting, transport, energiegebruik, consumptie en productie.⁶²

---

⁵⁸ “De Bijdrage van de federale Staat in de uitwerking van een toekomstig geïntegreerd beleid voor het ontplooiën van het potentieel van Eco-innovatie in België”, Institute for European Environmental Policy (IEEP), 2007 zie <http://www.ieep.eu/index.php>. Deze studie analyseert het innovatieproces met zijn instrumenten en het beleid voor eco-innovatie op Europees en Belgisch vlak, en formuleert een aantal aanbevelingen

⁵⁹ Zie bv. FRDO 2007a07 § 34

⁶⁰ Zie memorandum van de Federale Raad voor Wetenschapsbeleid (mei 2007): http://www.belspo.be/belspo/home/actua/MEMO240507_nl.pdf

⁶¹ Cf FRDO 2007a07 § 47

⁶² Zie in dit verband de studie van het IWT (Institute for the promotion of innovation by science and technology in Flanders): “Linking innovation policy and sustainable development in Flanders” (Van Humbeeck, Dries, Larosse – december 2004). Deze studie werd opgesteld in het kader van het MONIT-programma van de OESO (Monitoring and implementing horizontal innovation policy).. In Vlaanderen zijn er reeds concrete initiatieven op dit vlak opgestart, met name “transitiemanagement duurzaam wonen en bouwen”: zie <http://www.lne.be/themas/duurzaam-bouwen-en-wonen/algemeen/transitiemanagement-duwobo/transitiemanagement-duurzaam-wonen-en-bouwen>

Bijlage 1

Stemgerechtigde leden van de algemene vergadering die deelnamen aan de stemming over dit advies

- de 4 voor- en ondervoorzitters:
T. Rombouts, A. Panneels, J-Y Saliez, C. Ven
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming:
G. De Schutter (WWF), J. Miller (Inter-Environnement Wallonie), J. Turf (Bond Beter Leefmilieu)
- 2 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelings-samenwerking:
A. Heyerick (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO), B. Vanden Berghe (11.11.11)
- 1 van de 2 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen:
Christian Rousseau (Test-Achats)
- 2 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties:
J. Decrop (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC), F. Maes (Algemeen Belgisch Vakverbond, ABVV)
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties:
I. Chaput (Fédération des Industries Chimiques de Belgique, Fedichem), A. Nachtergaele (Federatie Voedingsindustrie, Fevi), M.-L. Semaille (Fédération Wallonne de l'Agriculture, FWA), G. Vancronenburg (Verbond der Belgische Ondernemingen, VBO),
- 1 van de 2 vertegenwoordigers van de energieproducenten:
H. De Buck (Electrabel)
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus:
L. Helsen (KULeuven), D. Lesage (UGent), R. Ceulemans (Universiteit Antwerpen, UA)

Totaal: 20 van de 38 stemgerechtigde leden

Opmerking: bij de voor- en ondervoorzitters, de werknemersorganisaties en de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingsorganisaties en voor milieubescherming, is er telkens één vertegenwoordiger nog niet aangeduid.

Bijlage 2

Vergaderingen voor de voorbereiding van dit advies

De werkgroep *Strategieën voor duurzame ontwikkeling* vergaderde op 28 juni en 22 augustus 2007 om dit advies voor te bereiden. Op 28 juni vond een interne hoorzitting over eco-innovatie plaats met Jean-Roger Drèze (FOD Leefmilieu) en Patrick ten Brink (Institute for European Environmental Policy)

Bijlage 3

Deelnemers aan de voorbereiding van dit advies

Voorzitter/Ondervoorzitter

Wim MOESEN – (KUL)

Jan TURF (BBL)

Leden FRDO en hun vertegenwoordigers

Membres CFDD et leurs représentants

Jehan DECROP (CSC)

An HEYERICK (VODO)

Fre MAES (ABVV)

Jacqueline MILLER (IEW)

Emilie JK MUTOMBO (ULB)

Geert VANCRONENBURG (VBO)

Joost VAN DEN CRUYCE (OIVO)

Pauline de WOUTERS (IEW)

Secrétariat CFDD/ Secretariaat FRDO

Jan DE SMEDT

Koen MOERMAN